

1. LABORATORIJSKA VJEŽBA

- 1.1 Fizikalni parametri gradiva**
- 1.2 Cement**
- 1.3 Agregat**

Ime i prezime: _____

Broj indeksa: _____

Grupa: _____

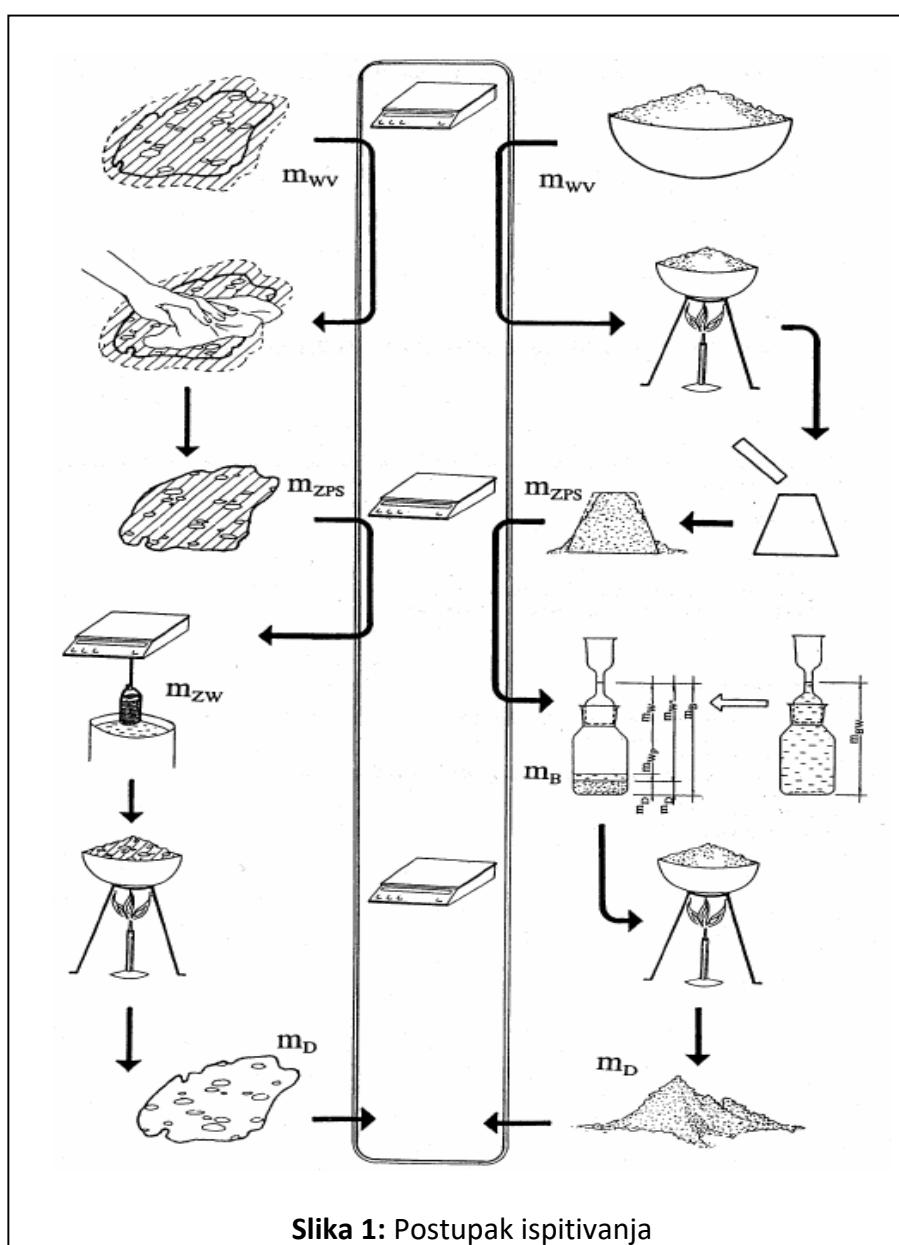
1.1 Fizikalni parametri gradiva

MATERIJAL POTREBAN ZA VJEŽBU:

- betonska kocka - 1komad - suha
- betonski opločnik - 1komad - suh
- pijesak 0-4 mm - 2 kg - potopljen u vodi i suh
- agregat 4-32 mm - 2 kg - potopljen u vodi i suh

OPREMA POTREBNA ZA VJEŽBU:

- vaga do 10 kg
- vaga za vaganje pod vodom do 10 kg sa žičanom košaricom
- piknometar
- sušionik
- plinski plamenik
- zdjele, žlice, krpe
- pomicno mjerilo

Slika 1: Postupak ispitivanja

1.1.1 GUSTOĆA I VOLUMNA GUSTOĆA

Gustoća i volumenska gustoća određivat će se na krupnom (4-32 mm) i sitnom (0-4 mm) agregatu.

Krupni agregat

Ispitivanje se provodi na agregatu veličine zrna 4 mm do 32 mm s kojega su ranije odstranjene glinovite i prašinaste čestice i koji je potopljen u vodi (zasićen s vodom) 24 sata. Takav agregat se izvaže na zraku (m_{wv}), ocijedi i obriše krpom tako da se vidljivi sloj vode (površinska vlažnost) odstrani. Tako dobiven zasićen površinski suh agregat (m_{zps}) ponovo se izvaže na zraku (m_z) i pod vodom (m_{zw}). Nakon toga se agregat suši na temperaturi 105°C do stalne mase (za potrebe vježbi oko 1 sat na plinu), te se tako osušen hlađi i važe (m_d).

Sitni agregat (pijesak)

Ispitivanje se provodi na sitnom agregatu (pijesku) veličine zrna 0 mm do 4 mm koji je potopljen u vodi barem 24 sata (zasićen s vodom). Izvaže se vlažan pjesak (m_{wv}) na zraku tako da se višak vode pažljivo odlije iz posude za vaganje. Uzorak se zatim suši na plinu uz konstantno miješanje dok ne ocijenimo da je zasićen površinski suh. Tada se kalup oblika krnjeg stočca položi širom bazom na podlogu, napuni pjeskom i lagano nabije s 25 udaraca šipkom. Ako uzorak ima još površinske vlažnosti, nabijeni će uzorak zadržati oblik stočca nakon što se kalup挖ne. Sušenje treba nastaviti, a ispitivanje ponavljati sve dok se zbijeni uzorak nakon podizanja kalupa ne osipa. Tada kažemo da je pjesak zasićen površinski suh i izvažemo ga na zraku (m_z). Zatim se uzorak stavi u piknometar, prelije vodom i promiješa sve dok svi mjehurići zraka ne izađu na površinu. Tada se nadolije voda na uzorak pjeska do označenog nivoa na gornjem dijelu piknometra, piknometar se obriše i odredi se njegova masa (piknometar+pijesak+voda, (m)). Uzorak se izvadi iz piknometra, osuši do stalne mase i izvaže se suh pjesak (m_d). Za proračun je također potrebno izvagati piknometar ispunjen s vodom do označenog nivoa (m_{Bw}).

Rezultate ispitivanja treba upisati u Tablicu 1.1., a proračun u Tablicu 1.2. i 1.3.

1.1.2 NASIPNA GUSTOĆA

Nasipna gustoća ispituje se na sitnom i krupnom agregatu.

Nasipna gustoća u rastresitom stanju

Uzorak se na 105°C osuši do stalne mase i osušenim uzorkom se napuni posuda za mjerjenje. Agregat se sipa s visine od 5 cm iznad ruba posude. Treba paziti da se posuda ne potrese, da ne bi došlo do segregacije zrna. Površina agregata se tada poravna bez nabijanja. Posuda s uzorkom se izvaže na vagi i odbijanjem mase posude pronađe se masa uzorka (m_r).

Nasipna gustoća u zbijenom stanju

Uzorak je osušen na 105°C do stalne mase. Posuda za mjerjenje se puni do jedne trećine visine posude s osušenim agregatom i nabije s 25 udaraca šipkom za nabijanje. Zatim se doda približno ista količina agregata i ponovo nabija s 25 udaraca šipkom, tako da šipka prodre u materijal. Nakon toga posuda za mjerjenje se prepuni agregatom, nabije s 25 udaraca i višak aggregata skine s ravnalom. Posuda s uzorkom se izvaže i odbijanjem mase posude pronađe masa zbijenog uzorka (m_n).

Nasipna gustoća se izračunava prema formulama:

$$\rho_{s(r)} = \frac{m_r}{V_g} \text{ (g/cm}^3\text{)} \dots\dots\dots \text{nasipna gustoća u rastresitom stanju}$$

$$\rho_{s(n)} = \frac{m_n}{V_g} \text{ (g/cm}^3\text{)} \dots\dots\dots \text{nasipna gustoća u zbijenom stanju}$$

gdje je V_g ukupni volumen materijala

Rezultate ispitivanja treba upisati u Tablicu 1.1., a rezultate proračuna u Tablicu 1.2.

1.1.3 APSORPCIJA VODE, POVRŠINSKA VLAŽNOST, VLAŽNOST

Ispitivanje će se provoditi na sitnom i krupnom agregatu koji je potpuno vlažan i prirodno vlažan. Za potpuno vlažan materijal koristit će se podatci izmjereni kod gustoće.

Rezultati proračuna se upisuju u Tablicu 1.3., a za proračun se koriste vrijednosti iz Tablice 1.1.

1.1.4 VODOUPOJNOST

Vodoupojnost će se određivati na betonskoj kocki izrađenoj od monolitnog betona i betonskom opločniku izrađenom od prešanog betona. Oba uzorka se prije uranjanja u vodu izvaju (m_0). Betonska kocka i betonski opločnik se zatim uranjaju u posudu s vodom koso prema površini vode da se onemogući stvaranje mjehurića zraka. Nakon 15 min stajanja u vodi, uzorci se izvade iz vode, ocijede obrišu krpom i važu (m_{15}). Postupak ponavljamo, te nakon sljedećih 15 minuta zabilježimo izvaganu masu (m_{30}), zatim (m_{45}). Pri tome treba paziti da uvijek uranjamo istu plohu u vodu. Za praktičnu primjenu postupak traje 24 sata, a vremenski intervali mjerena su duži. Nakon vaganja izračuna se kapilarno upijena voda u pojedinim vremenskim intervalima i izrazi kao upijanje po jedinici površine.

Rezultati mjerena i proračuna upisuju se u Tablicu 1.4. i Dijagram 1.1.

1.1.5 PEROZNOST

Poroznost se računa u Tablici 1.5. iz podataka o gustoći i volumnoj gustoći materijala prije izračunatih u ovoj vježbi.

1.1.6 TABLICE**Tablica 1.1.1**

SVOJSTVO			MATERIJAL	
Opis svojstva		Oznaka	Jedinica	Krupni agregat
Sitni agregat				
Masa vlažnog materijala		m_{wv}	g	
Masa zasićenog površinski suhog materijala	vaganog na zraku	m_z	g	
	vaganog pod vodom	m_{zw}	g	----
Masa suhog materijala		m_d	g	
Masa piknometra s vodom		m_{Bw}	g	----
Masa materijala+piknometra+vode		m	g	----
Masa materijala u rastresitom stanju		m_r	g	
Masa materijala u zbijenom stanju		m_n	g	
Volumen materijala		V_g	cm ³	

Tablica 1.1.2 – KRUPNI AGREGAT

SVOJSTVO		KRUPNI AGREGAT		
		Formula	Jedinica	Rezultat
Gustoća	ρ	$\frac{m_d \cdot \rho_w}{m_d - m_{zw}}$	g/cm ³	
Volumna gustoća	suhog materijala	$\rho_{z(d)}$	$\frac{m_d \cdot \rho_w}{m_z - m_{zw}}$	g/cm ³
	zasićenog površinski suhog materijala	$\rho_{z(zps)}$	$\frac{m_z \cdot \rho_w}{m_z - m_{zw}}$	g/cm ³
Nasipna gustoća	u zbijenom stanju	$\rho_{s(r)}$	$\frac{m_n}{V_g}$	g/cm ³
	u rastresitom stanju	$\rho_{s(n)}$	$\frac{m_r}{V_g}$	g/cm ³

Tablica 1.1.2. – SITNI AGREGAT

SVOJSTVO		SITNI AGREGAT		
		Formula	Jedinica	Rezultat
Gustoća	ρ	$\frac{m_d \cdot \rho_w}{m_{Bw} - m + m_d}$	g/cm ³	
Volumna gustoća	suhog materijala	$\rho_{z(d)}$	$\frac{m_d \cdot \rho_w}{m_{Bw} - m + m_z}$	g/cm ³
	zasićenog površinski suhog materijala	$\rho_{z(zps)}$	$\frac{m_z \cdot \rho_w}{m_{Bw} - m + m_z}$	g/cm ³
Nasipna gustoća	u rastresitom stanju	$\rho_{s(r)}$	$\frac{m_r}{V_g}$	g/cm ³
	u zbijenom stanju	$\rho_{s(n)}$	$\frac{m_n}{V_g}$	g/cm ³

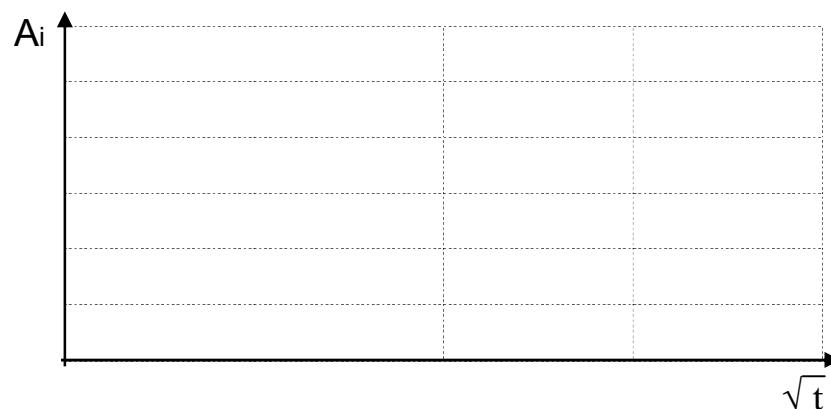
Tablica 1.1.3.

SVOJSTVO		FORMULE	MATERIJAL	
			Krupni agregat	Sitni agregat
Apsorbirana voda A_w	(% mase)	$\frac{m_z - m_d}{m_d} \cdot 100$		
	(% volumena)	$\frac{(m_z - m_d) \cdot \rho}{m_d \cdot \rho_w} \cdot 100$		
Površinska vlažnost A_s	(% mase)	$\frac{m_{wv} - m_z}{m_d} \cdot 100$		
	(% volumena)	$\frac{(m_{wv} - m_z) \cdot \rho}{m_d \cdot \rho_w} \cdot 100$		
Vlažnost W	(% mase)	$\frac{m_{wv} - m_d}{m_d} \cdot 100$		
	(% volumena)	$\frac{(m_{wv} - m_d) \cdot \rho}{m_d \cdot \rho_w} \cdot 100$		

Tablica 1.1.4.

SVOJSTVO	MATERIJAL	
	Monolitni beton (betonska kocka)	Prešani beton (betonski opločnik)
Masa suhog uzorka	m_0	kg
Masa nakon 15 min. upijanja vode	m_{15}	kg
Masa nakon 30 min. upijanja vode	m_{30}	kg
Masa nakon 45 min. upijanja vode	m_{45}	kg
Površina uronjena u vodu	A	m^2
Koeficijent vodoupojnosti (w_{15}) nakon 15 min.	$\frac{m_{15} - m_0}{A \cdot \sqrt{t}}$	$\text{kg/m}^2\text{s}^{0,5}$
Koeficijent vodoupojnosti (w_{30}) nakon 30 min.	$\frac{m_{30} - m_0}{A \cdot \sqrt{t}}$	$\text{kg/m}^2\text{s}^{0,5}$
Koeficijent vodoupojnosti (w_{45}) nakon 45 min.	$\frac{m_{45} - m_0}{A \cdot \sqrt{t}}$	$\text{kg/m}^2\text{s}^{0,5}$
Upijena voda nakon 15 min. (A_{15})	$\frac{m_{15} - m_0}{A}$	kg/m^2
Upijena voda nakon 30 min. (A_{30})	$\frac{m_{30} - m_0}{A}$	kg/m^2
Upijena voda nakon 45 min. (A_{45})	$\frac{m_{45} - m_0}{A}$	kg/m^2

Dijagram 1.1.1

Tablica 1.1.5.

SVOJSTVO	FORMULA	MATERIJAL	
		Krupni agregat	Sitni agregat
Poroznost p	$\frac{\rho - \rho_{z(d)}}{\rho} \cdot 100$	(% volumena)	

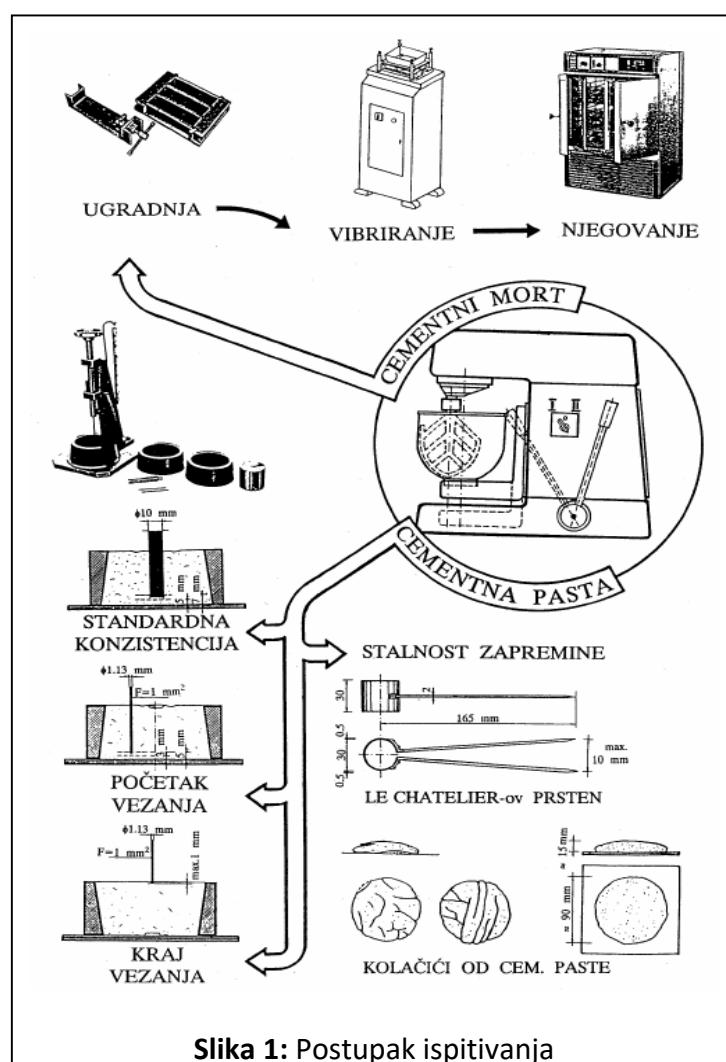
1.2 Cement

Materijali potrebni za vježbu:

- cement 3kg
- 1l vode sobne temperature
- 1l hladne vode
- 1l vruće vode
- 300 cm³ terpentina

Oprema potrebna za vježbu:

- miješalica za mort
- Vicatov aparat
- nož za poravnavanje cementne paste
- termometar
- 2 menzure 250 ml
- vaga točnosti 0,5g
- lopatica za cement
- posuda za vaganje cementa
- štoperica
- žlica za cementnu pastu
- staklena pločica 120 mm x 120 mm x 3 mm
- Le Chatelierova tirkvica za određivanje gustoće

Slika 1: Postupak ispitivanja

1.2.1 STANDARDNA KONZISTENCIJA

Odvagnuti 500g cementa i odmjeriti u menzuri prepostavljenu količinu vode potrebnu za standardnu konzistenciju. Najprije se uzme 135 ml vode što odgovara srednjoj vrijednosti standardnih konzistencija za razne vrste cementa (23-32%). U posudu miješalice stavi se najprije 135 ml vode, a zatim 500g cementa. Posuda se podigne, uključi se miješalica na 1. brzinu i pustimo da radi 90 sekundi, zatim prebacimo u 2. brzinu i pustimo dalnjih 90 sekundi da radi nakon čega ju zaustavimo. Ukupni rad miješalice je 180 sekundi. Posuda se spusti i s dobivenom cementnom pastom se odmah puni konusni prsten koji je prethodno namazan uljem i postavljen na staklenu pločicu. Po potrebi se lagano protrese i gornja površina se zaravna nožem. Sonda s valjkom na Vicatovom aparatu se postavi u centar prstena na površinu paste i zakoči se s vijkom. Nakon toga se otpust vijak kako bi valjak mogao slobodno, vlastitom težinom, mogao prodrijeti u pastu. Položaj kazaljke na skali se očita nakon 30 sekundi. Ukoliko se valjak zaustavi na 5 mm do 7 mm iznad staklene podloge, pasta ima standardnu konzistenciju. Radna grupa će zamiješati još dvije nove cementne paste s više ili manje vode tako da se postotak za standardnu konzistenciju može interpolirati.

Po završetku pokusa s izmjerenim podatcima potrebno je nacrtati krivulju u Dijagram 1.1. i grafički odrediti količinu vode potrebnu za standardnu konzistenciju. Standardnu konzistenciju treba izraziti u postotcima od težine suhog cementa.

1.2.2 ODREĐIVANJE GUSTOĆE CEMENTA

Gustoća cementa se određuje pomoću standardne Le Chatelierove tikvice. Grlo tikvice je u donjem dijelu graduirano od 0 cm^3 do 1 cm^3 , a u gornjem dijelu od 18 cm^3 do 24 cm^3 . Između ova dva dijela nalazi se zadebljanje od 17 cm^3 . Tikvica se napuni terpentinom temperature oko 20°C do nivoa između 0 i 1 na donjem dijelu grla. Nivo se zabilježi. Nakon toga se u tikvicu ubaci točno odvagana količina cementa. Količina materijala ovisi o očekivanoj gustoći. Za cement čija je gustoća između $2,9 \text{ g/cm}^3$ i $3,15 \text{ g/cm}^3$ odvaže se 65 grama. Pri tome treba paziti da se materijal ne hvata na stjenke tikvice iznad konačnog nivoa tekućine. Boca se začepi i rotira kako bi izašli mjehurići zraka iz ispitivanog uzorka, odnosno da bi tekućina ispunila sav prostor između čestica cementnog praha. Konačni nivo tekućine (terpentina) će biti na gornjem graduiranom dijelu grla tikvice, te ga nakon rotiranja očitamo. Razlika tekućine prije i nakon ubacivanja uzorka cementa u tikvicu predstavlja volumen ispitanih uzorka.

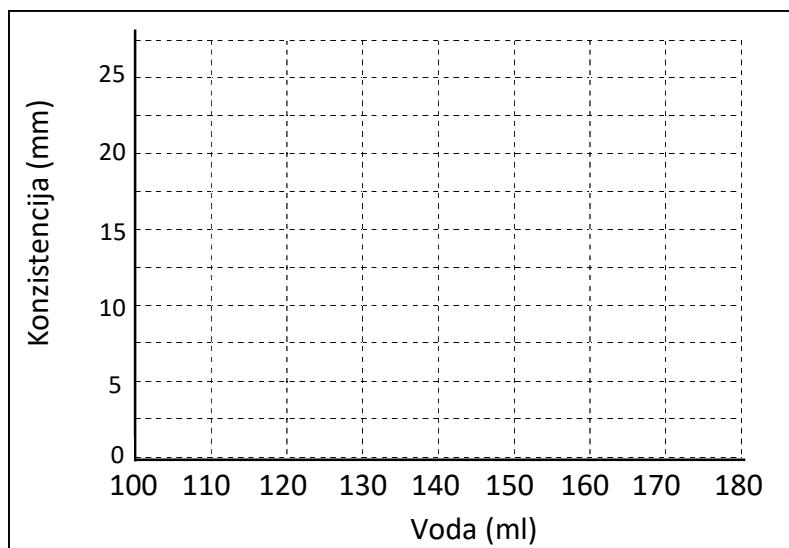
Gustoća se izračuna dijeljenjem mase uzorka cementa s očitanim volumenom i unosi se u Tablicu 1.2.

1.2.3 TABLICE

Tablica 1.2.1.

STANDARDNA KONZISTENCIJA, UTJECAJ TEMPERATURE NA KONZISTENCIJU						
CEMENT		VODA		CEMENTNA PASTA		
Masa (g)	Temperatura (°C)	Volumen (ml)	Temperatura (°C)	Temperatura (°C)	mm	%

Dijagram 1.2.1.

Tablica 1.2.2.

GUSTOĆA CEMENTA				
Nivo tekućine	prije dodavanja cementa	V_1	cm^3	
	nakon dodavanja cementa	V_2	cm^3	
Cement	masa	m_c	g	
	volumen	$V_c = V_2 - V_1$	cm^3	
Gustoća		$\rho_c = \frac{m_c}{V_c}$	g/cm^3	

1.3. Agregat

Materijali potrebni za vježbu:

- frakcije agregata:
 - 0-4 mm
 - 4-8 mm
 - 8-16 mm
 - 16-32 mm
- sastavljen krupni agregat (4-32 mm)
- pjesak (0-4 mm)

Oprema potrebna za vježbu:

- garnitura sita $\Phi 30$ cm
- vaga točnosti 0,1 g
- garnitura sita za određivanje udjela glinovitih i prašinastih čestica
- pomično mjerilo
- sušionik
- plinski plamenik
- zdjele, žlice, krpe

1.3.1 GRANULOMETRIJSKI SASTAV

Ispitivanje granulometrijskog sastava provodi se na četiri frakcije, posebno za svaki uzorak dobiven četvrtanjem. Četvrtanje se izvodi na frakcijama: 0-4 mm i 4-8 mm. Odabere se odgovarajući niz sita za svaku frakciju i poreda po veličini: gore s najvećim, a dolje s najmanjim otvorima. Prosijavanje na svakom situ traje najmanje 120 sekundi. Po završetku sijanja važu se ostaci na sitima i unesu u tablice 1 i 2. Izmjerene mase ostataka očitavaju se s točnošću do 1 g, a postotci se zaokružuju na cijeli broj. Gubitak materijala za vrijeme sijanja ne smije biti veći od 1% mase uzorka. Rezultati prosijavanja se prikazuju tako da se izražavaju u postotcima mase kao zbroj količina koje su prošle kroz odgovarajuće sito.

$$A = 50 \left(\frac{d}{d_m} + \sqrt{\frac{d}{d_m}} \right) \%$$

$$B = 100 \sqrt{\frac{d}{d_m}} \%$$

$$C = 100 \left(\frac{d}{d_m} \right)^{0,4} \%$$

d - otvor svakog pojedinačnog sita (mm)

d_m - najveće zrno agregata (mm)

Nakon toga se proračuna kumulativni granulometrijski sastav agregata za dobivene udjele frakcija te se u dijagram 1. ucrtaju sumarna i optimalna krivulja. Proračun kumulativnog granulometrijskog sastava unosimo u tablicu 6.

Tablica 1.3.1: Rezultati prosijavanja agregata za frakciju 0-4 mm $M_0 = \underline{\hspace{5cm}}$

FRACKIJA 0-4 mm			
SITO	OSTATAK NA SITU	PROLAZ KROZ SITO	
(mm)	(g)	(g)	(%)
63			
31,5			
16			
8			
4			
2			
1			
0,5			
0,25			
0,125			
Dno			
suma			

Tablica 1.3.2: Rezultati prosijavanja agregata frakciju 4-8 mm $M_0 = \underline{\hspace{5cm}}$

FRACKIJA 4-8 mm			
SITO	OSTATAK NA SITU	PROLAZ KROZ SITO	
(mm)	(g)	(g)	(%)
63			
31,5			
16			
8			
4			
2			
1			
0,5			
0,25			
0,125			
Dno			
suma			

1.3.2. ISPITIVANJE OBLIKA ZRNA AGREGATA

Oblik zrna krupnog agregata (SI) zadaje se prema HRN EN 12620 razredom indeksa oblika ispitanih prema nHRN EN 933-4. Oblik zrna agregata ocjenjuje se obzirom na omjer duljine zrna, L i debljine zrna agregata, E izmjerene pomicnim mjerilom. Indeks oblika računa se tako da se izmjeri masa zrna agregata (M_2) čiji je omjer $L/E > 3$ te se izrazi u postotku ukupne mase (M_1) ispitanih zrna. Rezultati ispitivanja upisuju se u tablicu 7, a indeks oblika zrna agregata u tablicu 8.

$$SI = \frac{M_2}{M_1} \cdot 100 (\%)$$

M_2 - masa zrna agregata čiji je omjer $L/E > 3$ (g)

M_1 - ukupna masa ispitanih zrna (g)

L - duljina agregata (mm)

E - debljina agregata (mm)

Tablica 1.3.3.: Ispitivanje oblika zrna prema nHRN EN 933-4

n	L (mm)	E (mm)	L/E	Masa zrna (g)
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				
16				
17				
18				
19				
20				
21				
22				
23				
24				
25				

Tablica 1.3.4.: Indeks oblika zrna

M₁ (g) ukupna masa svih izmjerenih zrna agregata	
M₂ (g) ukupna masa svih izmjerenih zrna agregata kojima je omjer L/E>3	
SI Indeks oblika zrna agregata	

1.3.3. ODREĐIVANJE PRAŠINASTIH I GLINOVITIH ČESTICA U AGREGATU

1.3.3.1. METODA MOKRIM SIJANJEM

Ispitivanje se provodi na pijesku 0-4 mm i sastavljenom krupnom agregatu 4-32 mm. Ispitivanjem se određuje postotak prašinastih i glinovitih čestica u agregatu mokrim sijanjem kroz sito 0,063 mm. Osušeni uzorak se izvaže i stavi u posudu, a zatim se prelije vodom. Agregat se snažno promiješa, tako da vrlo fine čestice dođu u stanje suspenzije. Suspenzija se odlijeva preko sita 0,063 mm, koje se nalazi pod zaštitom sita 1 mm. Postupak se ponavlja sve dok voda ne postane bistra. Sav materijal koji se zadržao na sitima osuši se zajedno s opranim agregatom na temperaturi 100 °C – 110 °C i izvaže. Na ovim vježbama se zbog ušteda vremena uzorak suši ubrzano na plinu. Postotak čestica koje prolaze kroz sito 0,063 mm, izračuna se prema izrazu:

$$p = \frac{m_1 - m_2}{m_1} \cdot 100 (\%)$$

gdje je:

m_1 – masa suhog uzorka prije ispitivanja (g)

m_2 – masa uzorka nakon mokrog sijanja i sušenja (g)

Postotak se zaokružuje na jednu decimalu, a rezultati se upisuju u tablicu 9.

Tablica 1.3.5.: Udio prašinastih i glinovitih čestica u agregatu metodom mokrog sijanja

	Pijesak (0-4 mm)	Krupni agregat (4-32 mm)
m₁ (g)		
m₂ (g)		
p (%)		

1.3.3.2. METODA TALOŽENJA (samo za frakciju 0-4 mm)

U staklenu menzuru od 1 litre, usipa se do polovice visine pjesak i zatim još toliko vode. Dlanom se zatvori menzura i snažno protrese. Nakon toga se menzura odloži na ravnu plohu da se taloži 1 sat. Krupna zrna ostaju na dnu, a muljeviti sastojci se lagano talože. Nakon taloženja se nad pjeskom jasno raspozna sloj mulja. Izmjere se slojevi istaloženog pjeska i mulja, te se na osnovi njihovih omjera izračuna približna muljevitost, tablica 10.

$$p = \frac{V_m}{V_p + V_m} \cdot 100 \text{ (%)}$$

V_p – volumen uzorka pjeska (cm^3)

V_m – volumen uzorka mulja (cm^3)

Tablica 1.3.6.: Udio prašinastih i glinovitih čestica u agregatu metodom taloženja

V_p (cm^3)	
V_2 (cm^3)	
p (%)	